

8

SVENSKT GUDS- TJÄNST- LIV

*Tidskrift för liturgi,
kyrkokonst, kyrkomusik
och homiletik*

HÄFTE 2 / ÅRGÅNG 21 / MAJ 1946

C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG / LUND

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sida
<i>Adell, Arthur</i> : Psaltarsång eller psalmodiering på svenska	6
— » — Reformationen i Finland	45
— » — Evangelisk gudstjänstsyn	82
— » — Nordisk tidegärd	94
<i>Arnér, Gotthard</i> : Sacrae cantiones	123
<i>Cederbom, E.</i> : Nya introitusalternativ	54
<i>Cnattingius, Bengt</i> : Kumla kyrkas räkenskapsbok	121
<i>Edwall, Pehr</i> : Nordisk tidegärd	104
— » — Laurentius Petri Sällskapets studiekonvent	113
<i>Gustafsson, Karl G.</i> : Nya introitusalternativ	56
<i>Jonsson, Inga</i> : Dansk Kirkesang	29
Laurentius Petri Sällskapet	62, 113
<i>Lindquist, David</i> : Om förarbetet till 1793 års handboksförslag	117
<i>Pedersen, Gunnar</i> : Tidebönnen i Danmark	102
<i>Peters, Knut</i> : Tvenne liturgisk-musikaliska handskrifter från reformationstiden	35
— » — Nordisk tidegärd	94
Recensioner (kortare)	31, 56, 124
<i>Redin, Jan</i> : Jungfrun Maria i svenskt gudstjänstliv efter re- formationen	68
<i>Sandvik, Agnar</i> : Norsk gudstjenesteliv i dag	86
— » — Tidebönnen i Norge	100
<i>Segelberg, Eric</i> : Missale lundense	65
— » — Referat av Nordiskt möte angående tidegården	109
<i>Wentz, Hilmer</i> : Johan Olof Wallin i översättning	19
<i>Wiking, Bo-Sture</i> : Psalmbokens textrevision	1

S V E N S K T G U D S T J Ä N S T L I V

UNDER MEDVERKAN AV

INTENDENTEN BENGT GNATTINGIUS, LINKÖPING, OCH
KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM

UTGIVEN AV

KYRKOHERDEN ARTHUR ADELL, SÖDERKÖPING.

Tidskriften utkommer med 32-sidiga nummer 4 gånger om året, nämligen
i mars, maj, september och december.

Red. adr.: Söderköping. Rt 59. Exp. adr.: C. W. K. Gleerups förlag, Lund. Rt 144 00. Postgiro 30843.

Prenumerationspris: i bokhandeln eller direkt från förlaget: kr 4:50 pr år.

Annonnspris: 20 öre pr mm enkel spalt.

Rabatt vid större annons och vid upprepning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bl. a.: Kyrkoherde K. Peters, Söndrum: Tvenne liturgiska handskrifter. — Kyrkoherde A. Adell, Söderköping: Reformationen i Finland. — Nya Introitusalternativ? — Recensioner. — Laurentius Petri Sällskapet.

Bo Wedrups Orgelbyggeri

FIRMA ORGELTJÄNST

U p p s a l a

Kungsgatan 30 B - Tel. 363 57

*Melodihänvisningarna*till varje psalm
gör den**GLEERUPSKA PSALMBOKEN**

värdefullare.

Begär prospekt.

C. W. K. GLEERUP, LUND

Doktors-**avhandlingar**

tryckas perfekt å

**Skånska
Centraltryckeriet**

Grönegatan 14

Lund. Tel. 10275

Gods idéer

TECKNING RETUSCH
KLICHEER SKYLTA

KÖHLERS KLICHÉ

Tel. 16734. 10842

Malmö ANSTALT
ST. NYGATAN 54

Tvenne liturgisk-musikaliska handskrifter från reformationstiden.

IV.

Hic incipitur Cantus de dominica Septuagesima etc.

S. 177^r—179^v. B. 161^r—163^v.

BrU I: 57.

[In I. vesp.]

Ant. Plantaverat autem...

Ps. Magnificat.

[Ad matutinum¹.]

Inv. Preoccupemus faciem...

Ps. Venite.

Resp. 1. In principio fecit deus...

V. *Formavit igitur dominus hominem...*

Resp. 2. In principio deus creavit...

V. *Igitur perfecti sunt celi...*

Resp. 3. Formavit igitur...

V. *In principio fecit deus...*

Resp. 4. Tulit ergo dominus...

V. *Formavit igitur dominus hominem...*

Resp. 5. Dixit dominus deus...

V. *Ade vero non inveniebatur adiutor...*

Resp. 6. Immisit dominus...

V. *Hoc nunc os ex ossibus meis...*

Resp. 7. Dum deambulet...

V. *Vocem tuam audivi...*

Resp. 8. In sudore vultus tui vesce-
ris...

V. *Pro eo quod obedisti voci uxoris...*

Resp. 9. Ubi est abel frater tuus...

V. *Maledicta terra in opere tuo...*

Post gloria patri repetitur
responsorium²).

Ad laudes.

Ant. 1. Miserere mei...

» 2. Confitebor tibi...

» 3. Deus deus meus...

» 4. Benedictus es...

Ant. 5. Laudate dominum...

Ad Ben. Simile est...

[In II. vesp.]

Ad Magn. Dixit pater familias...

Dominica in sexagesima.

S. 180^r—182^r. B. 163^v—166^v.

super magnificat

Ant. Loquens dominus...

[Ad matutinum.]

Inv. Quoniam deus magnus domi-
nus...

Ps. Venite.

Resp. 1. Dixit dominus ad noe...

V. *Fac tibi archam...*

Resp. 2. Quadraginta dies...

V. *Noe vero et uxor eius...*

Resp. 3. Facto diluvio...

V. *Vehementer inundaverunt aque...*

Resp. 4. Archa ferebatur...

V. *Aqua cubitis quindecim...*

Resp. 5. Deletis cunctis substanciis...

V. *Consumta vero omnis carne...*

Resp. 6. Peractis centum...

V. *Recordatus dominus noe...*

Resp. 7. Requievit archa...

V. *Decimo enim mense...*

Resp. 8. Volens noe scire...

V. *Deferens autem signum...*

¹) I denna avdelning ha — då materialet för matutinens olika nocturner endast omfattar responsorier — de olika nocturnerna icke angivits.

²) Denna anmärkning saknas i B och BrU.

Resp. 9. *Benedicens ergo deus...*
 V. *Hoc erit signum federis...*

Ad laudes.

Ant. 1. *Secundum multitudinem...*
 » 2. *Deus meus es tu...*
 » 3. *Ad te de luce...*
 » 4. *Hymnum dicite...³⁾*
 » 5. *Omnes angeli...*

Ad Ben. *Cum turba plurima...*

[In II. vesp.]

Ad Magn. *Qui verbum dei retinent...*

Dominica in quinquagesima.

S. 182^v—185^r. 166^v—169^r.

[In I. vesp.]

Ad Magn. *Dum staret abraham...*

[Ad matutinum.]

Inv. *Dominum qui fecit mare et aridam...*

Ps. *Venite.*

Resp. 1. *Locutus est dominus...*
 V. *Benedicens benedicam tibi...*
 Resp. 2. *Revertenti abraham...*
 V. *Benedicens abraham...*
 Resp. 3. *Eduxit dominus...*
 V. *Credidit abraham deo...*
 Resp. 4. *Temptavit deus abraham...*
 V. *Immola deo sacrificium laudis...*
 Resp. 5. *Dum staret abraham...*
 V. *Cunque vidisset illos...*
 Resp. 6. *Angelus domini vocavit...*
 V. *Et benedicentur in te...*
 Resp. 7. *Deus domini mei abraham...*
 V. *Angelus domini qui fuit...*
 Resp. 8. *Veni hodie ad fontem aque...*
 V. *Igitur puella cui dixero...*

Resp. 9. *Cecus sedebat secus viam...*
 V. *Stans autem ihesus misit illum...*

Resp. *Dormivit abraham cum patribus suis...*

V. *Qui oravit dominum et dedit illi...*

V. *Gloria patri...⁴⁾*

Laudes.

Ant. 1. *Averte domine...*
 » 2. *Fortitudo mea...*
 » 3. *In matutinis...*
 » 4. *Benedicamus patrem...*
 » 5. *Juvenes et virgines...*

Ad Ben. *Ecce ascendimus iherosolymam...*

[In II. vesp.]

Ad Magn. *Omnis plebs vt vidit...*

Dominica XL.

S. 185^r—189^r. B. 169^r—172^r.

[In I. vesp.]

super magnificat

Ant. *Ecce nunc tempus acceptabile...*

[Ad completorium.]

Resp. br. *In pace in idipsum dormiam et requiescam.*

V. *Si dedero somnum oculis meis et palpebris meis dormitationem.*

V. *Gloria patri...*

Ant. *Media vita in morte sumus...*

⁵⁾ *Sancte deus.* ⁶⁾ *Sancte fortis.* ⁷⁾ *Sancte et misericors salvator amari morte ne tradas nos.*

[Ps. Nunc dimittis.]

³⁾ I margen är här av annan hand och med annat bläck antecknat: »Per Jöranson Klokare».

⁴⁾ Ej i B; ej i BrU.

⁵⁾ BrU har före Sancte deus: V. Ne proicias nos...

⁶⁾ BrU har före Sancte fortis: V. Noli claudere aures...

⁷⁾ BrU har före Sancte et misericors: V. Qui cognoscis omnia occulta...

[Ad matutinum.]

Inv. Non sit vobis vanum ...

Ps. Venite.

Hymnus. *Ecce tempus.*

[In I. noct.]

Ant. Advenerunt nobis dies penitentie ...

Resp. 1. *Ecce nunc tempus ...*V. *In omnibus exhibeamus ...*⁸⁾Resp. 3. *Emendemus nosmetipsos*⁹⁾
*ignoranter peccavimus ...*V. *Peccavimus cum patribus nostris ...*

2:o n:o

Ant. Commendemus nosmetipsos...

Resp. 4. *Paradysi portas ...*V. *Ecce nunc tempus acceptabile.*Resp. 5. *Scindite corda vestra ...*V. *Revertimini unusquisque ...*Resp. 6. *Abscondite elemosinam ...*V. *Honora dominum de tua substantia ...*

in 3:o n:o

Ant. *Per arma iusticie ...*Resp. 7. *In ieiunio et fletu ...*V. *Inter vestibulum et altare ...*Resp. 8. *Tribularer si nescirem ...*V. *Et petrum lachrimantem ...*Resp. 9. *Ductus est iesum in desertum ...*V. *Et cum ieiunasset ...*Feria sexta et sabato¹⁰⁾.Resp. *Angelis suis mandavit de te...*V. *Super aspidem ...*

Laudes.

Ant. 1. *Cor munda crea ...*» 2. *O domine saluum me fac ...*» 3. *Sic benedicam te ...*» 4. *In spiritu humilitatis ...*» 5. *Laudate deum celi ...*Ad Ben. *Ductus est iesum in desertum ...*

[In II. vesp.]

Resp. *Spes mea domine A iuventute mea.*V. *In te confirmatum sum ex utero de ventre matris mee tu es meus protector.*V. *Gloria patri ...*Ad Magn. *Reliquit eum tentator ...*

Dominica II. in quadragesima.

S. 189^r—192^r. B. 172^v—175^r.

[In I. vesp.]

Ad Magn. *Nemini dixeritis visionem ...*

[Ad matutinum.]

Inv. *Quoniam deus magnus dominus ...*P. *Venite.*Resp. 1. *Tolle arma tua ...*V. *Cunque venatu aliquid attuleris ...*Resp. 2. *Ecce odor filij mei ...*V. *Qui maledixerit tibi ...*

⁸⁾ Resp. 2 (som enligt BrÜ bör vara: Resp. In omnibus ... med V. Ecce nunc tempus acceptabile) är överhoppat i S., troligen av rent förbiseende; cf. Versus i föregående responsorium, som väl är anledningen till förbiseendet. B har som Resp. 2: In omnibus exhibeamus ..., dock utan versus.

⁹⁾ I st. f. nosmetipsos bör väl läsas: in melius que. Nosmetipsos har väl inkommit från antifonen i 2:a nocturnen.

¹⁰⁾ BrÜ: In ferijs.

- Resp. 3. Det tibi deus de rore celi ...
 V. *Et incurventur ante te* ...
- Resp. 4. Dum iret iacob de bersabee...
 V. *Edificavit ibi iacob* ...
- Resp. 5. Dum exiret iacob de terra sua ...
 V. *Vere dominus est in loco isto* ...
- Resp. 6. Si dominus deus meus ...
 V. *Vere dominus*.
- Resp. 7. Erit mihi dominus in deum ...
 V. *Si dominus deus meus* ...
- Resp. 8. Oravit iacob et dixit ...
 V. *Deus in cuius conspectu* ...
- Resp. 9. Dixit angelus ad iacob ...
 V. *Benedicens benedicam tibi* ...
- Resp. 11) Vidi dominum facie ad faciem ...
 V. *Et dixit nequaquam* ...

Laudes.

- Ant. 1. Domine labia mea ...
 » 2. *Dextera domini fecit virtutem* ...
 » 3. *Factus es adiutor meus* ...
 » 4. *Trium puerorum cantemus* ...
 » 5. *Statuit ea in eternum* ...
- Ad Ben. *Egressus iesus secessit in partes tyri* ...

[In II. vesp.]

Ad Magn. *Dixit dominus mulieri chanaee* ...

Dominica tertia quadragesime.

S. 192^r—195^v; B. 175^v.

[In I. vesp.]

Ad Magn. *Dixit autem pater ad seruos* ...

[Ad matutinum.]

- Inv. *In manu tua domine Omnes*...
 Ps. *Venite*.
- Resp. 1. *Videntes ioseph a longe* ...
 V. *Cunque vidissent ioseph* ...
- Resp. 2. *Dixit iudas fratribus suis* ...¹²⁾
 V. *Cunque abisset ruben* ...
- Resp. 3. *Videns iacob vestimenta ioseph* ...
 V. *Vide si tunica* ...
- Resp. 4. *Ioseph dum intraret in terram egijpti* ...
 V. *Divertit ab oneribus* ...
- Resp. 5. *Memento mei dum tibi bene fuerit* ...
 V. *Tres enim adhuc dies post quos* ...
- Resp. 6. *Merito hec patimur* ...
 V. *Dixit ruben fratribus suis* ...
- Resp. 7. *Dixit ruben fratribus suis* ...
 V. *Merito hec patimur* ...
- Resp. 8. *Tollite hinc vobiscum* ...
 V. *Sumite de optimis* ...
- Resp. 9. *Salus nostra in manu tua est* ...
 V. *Vivet anima tua domine* ...
- Resp. 13) *Nuntiaverunt iacob dicentes* ...
 V. *Cunque audisset iacob* ...

Laudes.

- Ant. 1. *Fac benigne* ...
 » 2. *Dominus michi audiatur est*...
 » 3. *Deus misereatur nostri* ...
 » 4. *Vim virtutis sue oblitus est ignis* ...
 » 5. *Sol et luna laudate* ...
- Ad Ben. *Jhesus cum eiecisset demonium* ...

¹¹⁾ BrU har Resp. *Vidi dominum* som nionde responsorium och Resp. *Dixit angelus* såsom responsorium »per ebdomadam».

¹²⁾ Mitt i detta responsorium slutar B (med orden: hysmaelite transeunt).

¹³⁾ För detta responsorium har BrU anvisningen: per ebdomadam.

[In II. vesp.]

Resp. *Esto nobis domine turris fortitudinis.*

V. *A facie inimici.*

V. *Gloria patri...*

Ad Magn. *Extollens quedam mulier vocem...*

Dominica quarta in quadragesima.

S. 196^r—198^v.

[In I. vesp.]

Ad Magn. *Nemo te condemnavit mulier...*

[Ad matutinum.]

Inv. *Populus domini et oves...*

Ps. *Venite.*

Resp. 1. *Locutus est*¹⁴⁾ *dominus ad moysen...*

V. *Videns vidi afflictionem populi mei...*

Resp. 2. *Stetit moyses coram pharaoni...*

V. *Dominus deus hebreorum...*

Resp. 3. *Cantemus domino gloriose...*

V. *Currus pharaonis...*

Resp. 4. *In mari via tua et semite tue...*

V. *Illuxerunt chorusationes tue...*

Resp. 5. *Qui persequabantur populum tuum...*

V. *Exclamaverunt filii israel...*

Resp. 6. *Moses famulus domini ieiunavit...*

V. *Ascendit Moyses in montem...*

Resp. 7. *Splendida facta est facies moysi...*

V. *Descendit moyses de monte...*

Resp. 8. *Ecce mitto angelum meum...*

V. *Israel si me audieris...*

Resp. 9. *Audi israel precepta domini...*

V. *Observa igitur et audi vocem meam...*

Laudes.

Ant. 1. *Tunc acceptabis sacrificium iusticie...*

» 2. *Bonum est sperare in domino...*

» 3. *Benedicat nos deus...*

» 4. *Potens es domine...*

» 5. *Reges terre...*

Ad Ben. *Abiit ihesus trans mare...*

[In II. vesp.]

Ad Magn. *Illi homines cum signum vidissent...*

Dominica Passionis hystoria.

S. 198^v—202^r.

[In I. vesp.]

Resp. *Circumdederunt me...*

V. *Quoniam tribulacio...*

Ad Magn. *Ego sum qui testimonium perhibeo...*

[Ad completorium.]

Super nunc dimittis

Ant. *Vigila super nos eterne salvator...*

[Ad matutinum]

Inv. *Hodie si vocem...*

Ps. *Venite.*

[In I. noct.]

Ant. *Vulpes foveas habent...*

Resp. 1. *Isti sunt dies quos observare debetis...*

V. *Locutus est dominus ad moysen...*

¹⁴⁾ S. har här ad (i st. f. est).

- Resp. 2. *Multiplicati sunt qui tribulant me...*
 V. *Nequando dicat inimicus meus...*
- Resp. 3. *Qui custodiebant animam meam...*
 V. *Omnes inimici mei...*

[In II. noct.]

- Ant. *Sicut exaltatus est serpens...*
- Resp. 4. *Deus meus es tu...*
 V. *Deus deus meus respice in me...*
- Resp. 5. *Deus meus eripe me de manu peccatoris...*
 V. *Eripe me de inimicis meis...*
- Resp. 6. *Tota die constrictatus ingrediebar...*
 V. *Et qui inquirebant mala mihi...*

[In III. noct.]

- Ant. *Recordare mei domine...*
- Resp. 7. *Adiutor et protector meus es tu...*
 V. *Iniquos odio habui...*
- Resp. 8. *In proximo est tribulatio mea...*
 V. *Deus deus meus respice in me...*
- Resp. 9. *In te iactatus sum ex vtero...*
 V. *Erue a framea deus animam meam...*

Laudes.

- Ant. 1. *Vide domine afflictionem meam...*
 » 2. *In tribulatione invocavi dominum...*
 » 3. *Judicasti domine causam...*
 » 4. *Popule meus quid feci tibi...*
 » 5. *Numquid redditur pro bono malum...*
- Ad Ben. *Quis ex vobis arguet me de peccato...*

[In II. vesp.]

- Resp. *Usquequo exaltabitur inimicus meus...*
 V. *Qui tribulant me exultabunt...*
- Ad Magn. *Tulerunt lapides iudei...*

Dominica palmarum.

S. 202^v—206^r.

[In I. vesp.]

- super magnificat*
 Ant. *Clarifica me pater...*

[Ad matutinum.]

- Inv. *Ipsi vero non cognoverunt...*
 Ps. *Venite.*

[In I. noct.]

- Ant. *Quid molesti estis huic mulieri...*
- Resp. 1. *In die qua invocavi te...*
 V. *Deus deus meus eripe me...*
- Resp. 2. *Fratres mei elongaverunt a me...*
 V. *Amici mei et proximi mei...*
- Resp. 3. *Attende domine ad me...*
 V. *Homo pacis mee in quo speravi...*

[In II. noct.]

- Ant. *Mittens hec mulier in corpus meum...*
- Resp. 4. *Salvum me fac deus quoniam...*
 V. *Intende anime mee et libera eam...*
- Resp. 5. *Noli esse michi domine alienus...*
 V. *Confundantur omnes inimici mei...*
- Resp. 6. *Dominus mecum est tanquam bellator...*
 V. *Et vim faciebant qui querebant animam meam...*

[In III. noct.]

Ant. *Magister dicit tempus meum prope est...*

Resp. 7. *Opprobrium factus sum nimis ...*

V. *Persequar inimicos meos...*

Resp. 8. *Synagoga populorum circumdederunt me...*

V. *Tu autem domine susceptor meus es...*

Resp. 9. *Ingrediēte domino in sanctam civitatem...*

V. *Cunq̄ue audissent quia venit ihesus ...*¹⁵⁾

Laudes.

Ant. 1. *Dominus*¹⁶⁾ *deus auxiliator meus...*

» 2. *Circumdantes circumdederunt me...*

» 3. *Judica causam meam...*

» 4. *Cum angelis et pueris...*

» 5. *Confundantur qui me...*

Ad Ben. *Turba multa que convenerat...*

[In II. vesp.]

Resp. *Ingressus pylatus cum ihesum in pretorium...*

V. *Tunc ait illis pylatus regem vestrum crucifigam...*

Ad Magn. *Occurrunt turbe cum floribus et palmis...*¹⁷⁾

Sequuntur Sequentie^{17 a)}.

S. 212^r—246^r.

Sekvenserna saknas såväl i B. som i BrU. Kursivering och spärning användas därför icke längre här i sin förra betydelse.

[De sancto Laurentio.]

Stola *jocunditatis alleluia...*¹⁸⁾

De assumptione.

Congaudent angelorum chori...¹⁹⁾

In nativitate Marie.

Nativitas marie virginis...²⁰⁾

De exaltatione sancte crucis.

Laudes crucis attollamus...²¹⁾

Quotidie de sancta cruce.

Veneremur crucis lignum...²²⁾

De sancto Michaelē Sequentia.

Ad celebres rex celice...²³⁾

¹⁵⁾ BrU har ytterligare V. *Intende anime mee...*

¹⁶⁾ BrU i Domine.

¹⁷⁾ Sidorna 206^v—211^v i S. innehålla huvudsakligen mer eller mindre tillfälliga anteckningar (pennprov o. d.). Fol. 207^v—208^v innehålla stycken ur Simsons historia (på svenska), fol. 209^r namnen: »Per Jöranson klockare», »Päder Jöransson kläckare», »Augustin Päderon Pontianus». »Anno 1614 Per Jöranson kläckare». Fol. 209^v innehåller några strofer ur »Jesus wpå korset stodh» (på svenska).

^{17 a)} För sekvenserna hänvisas till C. A. Moberg, Über die schwedischen Sequenzen I. Darstellung, II. 69 Sequenzweisen mit melodischen Varianten, Uppsala 1927. Här lämnas blott hänvisning till melodinumren i del II av ovan nämnda arbete.

¹⁸⁾ Melodi hos Moberg nr 63.

¹⁹⁾ Moberg: Melodi nr 12.

²⁰⁾ Melodi: Moberg nr 5 b.

²¹⁾ Melodi: Moberg nr 1.

²²⁾ Melodi: Moberg nr 21 b.

²³⁾ Melodi: Moberg nr 31.

De sancta birgitta Sequentia.
Insistentes cantilene ... ²⁴⁾

De omnibus sanctis Sequentia.
Superne matris gaudia ... ²⁵⁾

De sancto martino sequentia.
Sacerdotem christi martinum ... ²⁶⁾

De sancta Katharina sequentia.
[Odas hac in die letas] ²⁷⁾

De sancto andrea.
Sacrosancta hodierna ... ²⁸⁾

De sancto Nicolao sequentia.
Congaudentes exultemus ... ²⁹⁾

Sequentia de sancta anna prima.
Ad matris anne annua ... ³⁰⁾

Alia de sancta anna sequentia.
Dulcis iesu matris pater ... ³¹⁾

De nativitate Domini Sequentia prima.
Grates nunc omnes reddamus ... ³²⁾

Alia sequentia [de nativitate.]
Eija recolamus laudibus ... ³³⁾

Sequentia de sancto Henrico.
Cetus noster letus esto ... ³⁴⁾

**De sancto erico sequentia que est nimis
pulchra.**
Gratulemur dulci prosa ... ³⁵⁾

In die pasche sequentia.
Victime paschali laudes ... ³⁶⁾

De sancto philippo et iacobo sequentia.
Alleluia nunc decantet ... ³⁷⁾

De inventione sancte crucis sequentia.
Salve crux sancta, arbor digna ... ³⁸⁾

De ascensione sequentia.
Rex omnipotens die hodierna ... ³⁹⁾

²⁴⁾ Melodi: Moberg nr 9.

²⁵⁾ Melodi: Moberg nr 64.

²⁶⁾ Melodi: Moberg nr 28.

²⁷⁾ Melodi: Moberg nr 56. En del av bladet, innehållande första halva melo-
diraden och första textraden, är bortklippt.

²⁸⁾ Melodi: Moberg nr 25.

²⁹⁾ Melodi: Moberg nr 22.

³⁰⁾ Moberg hänvisar till Singweise Nr. 32 men denna saknas i notbilagan
till hans avhandling.

³¹⁾ Melodi: Moberg nr 11 c.

³²⁾ Melodi: Moberg nr 49.

³³⁾ Melodi: Moberg nr 43.

³⁴⁾ Melodi: Moberg nr 11 b.

³⁵⁾ Melodi: Moberg nr 2. Vid versen: *Felix cuius gratia* är i marginalen an-
tecknat »in feriis».

³⁶⁾ Melodi: Moberg nr 5 a.

³⁷⁾ Melodi: Moberg nr 25.

³⁸⁾ Melodi: Moberg nr 61.

³⁹⁾ Melodi: Moberg nr 14 a.

De sancto spiritu sequentia.Sancti spiritus assit nobis gratia...⁴⁰⁾**De sancta trinitate sequentia.**Benedicta semper sancta sit trinitas
...⁴¹⁾**De corpore christi sequentia que est pulchra.**Lauda syon salvatorem...⁴²⁾**De sancto iohanne baptista.**Sancti baptiste, christi preconis...⁴³⁾**De sancto petro sequentia.**Petre summe christi pastor...⁴⁴⁾**De visitatione beate marie virginis.**Presens dies refulget celebris...⁴⁵⁾**De patronis regni suecicie etc.**Exultant angelorum chori...⁴⁶⁾**[De Maria Magdalena.]**Laus tibi christe qui es creator...⁴⁷⁾**De sancto Olao sequentia.**Lux illuxit letabunda...⁴⁸⁾ ⁴⁹⁾**[Hymni.]⁵⁰⁾**S. 248^r—264^v.

Hic incipiuntur ymni et primo.

De Ascensione.Eterne rex altissime...¹⁾Jesu nostra redemptio...²⁾Tu christe nostrum gaudium...³⁾**In vigilia pentecostes.**Beata nobis gaudia...⁴⁾

Jam christus astra ascenderit...

Impleta gaudent viscera...⁵⁾⁴⁰⁾ Melodi: Moberg nr 14 b.⁴¹⁾ Melodi: Moberg nr 16 a.⁴²⁾ Melodi: Moberg nr 1.⁴³⁾ Melodi: Moberg nr 17.⁴⁴⁾ Melodi: Moberg nr 15 a.⁴⁵⁾ Melodi: Moberg nr 5 b.⁴⁶⁾ Melodi: Moberg nr 12.⁴⁷⁾ Melodi: Moberg nr 23.⁴⁸⁾ Melodi: Moberg nr 53.⁴⁹⁾ Fol. 247^v i S. är blank.⁵⁰⁾ Jag är icke i tillfälle att fullständigt kollationera hymnariet i S. med hymnmaterialet i BrU. Bygdeå saknar hymnarium. Ej heller i denna avdelning brukas kursivering och spärrning i sin tidigare betydelse. — Melodihänvisningar ha skett till dels Evangelisk Tidegård (Gleerup, Lund), vars samtliga häften äro samlade i Svenskt Antifonale, (förkortning: Ev. Tid.), dels till Hymn-Melodies from the Sarum Antiphonal, 4:e uppl., London 1920 (förkortning: Hymn-Melodies).¹⁾ Melodi: Evang. Tidegård nr 7 s. 4 (All världens höge härskare).²⁾ Melodi: Hymn-Melodies nr 34.³⁾ Melodi: Densamma som Eterne rex här ovan. Noter äro i S. utskrivna endast till första versraden.⁴⁾ Melodi: Hymn-Melodies nr 25.⁵⁾ Saknar noter. Torde ha sjungits som Jam christus astra ascenderit.

De sancta trinitate.

Adesto sancta trinitas ... 6)
 O lux beata trinitas ... 7)
 Te lucis ante terminum ... 7)
 O pater sancte mitis atque pie ... 8)

De corpore christi ymnus.

Pange lingua gloriosi corporis mysterium ... 9)
 Sacris solemniis iuncta sint gaudia...
 Verbum supernum prodiens ... 10)

De sancta cruce.

Salve crux sancta, salve mundi domina...
 Signum crucis mirabile...

De sancto Erico.

Adest dies leticie fulget erici gloria ... 11)
 Ympnum nouum leticie noua deposcunt gaudia ... 12)

De sancto iohanne baptista.

Ut queant laxis resonare fibris ... 13)
 Antra deserti teneris sub annis ... 14)
 O nimis felix meritisque celsi ... 14)

De sancto petro.

Aurea luce et decore roseo ... 15)

De visitatione marie virginis.

Dum patrum expectatio ... 16)
 Sub medio silentio ... 17)
 Aurora fulgens radiat ... 17)

De patronis.

Lux ecce surgit aurea ... 18)
 Jam dies adest celebris ... 19)

De sancta maria magdalena.

Lauda mater ecclesia ... 20)
 Eterni patris unice ... 21)

De sancto laurentio.

Conscendat usque sydera ...
 Appostolorum suparem ... 21)
 En martyris laurentii ... 21)

De assumptione.

O quam glorifica luce coruscas ... 22)

De nativitate marie.

Gaude visceribus mater in intimis ...

-
- 6) Melodi: Ev. Tid. nr I s. 8 (Den sig i Herrens hand förtror).
 7) Saknar noter. Torde ha sjungits som Adesto sancta trinitas.
 8) Inskriven å en lös lapp som inklistrats mellan fol. 249 och 250.
 9) Melodi: Hymn-Melodies nr 36.
 10) Melodi: Eterne rex altissime (se här ovan).
 11) Melodi: Ev. Tid. nr XI s. 12 (Låt upp, o Gud, din helgedom).
 12) Saknar noter. Torde ha sjungits som föregående.
 13) Melodi: Hymn-Melodies nr 56.
 14) Saknar noter. Har givetvis sjungits som Utqueant laxis, av vilken den utgör en del. De 13 stroferna i denna delades i tre hymner (4 + 4 + 5).
 15) Melodi: Ev. Tid. nr XI s. 22 (O sköna högtidsdag).
 16) Notlinierna sakna inskrivna noter.
 17) Saknar noter.
 18) Melodi: Adest dies leticie här ovan.
 19) Saknar noter.
 20) Melodi: Adest dies leticie här ovan.
 21) Saknar noter.
 22) Melodi: Hymn-Melodies nr 66.

De sancto michaelē.

Tibi christe splendor patris ...
Christe sanctorum decus angelorum
... 23)

De sancto eskillo ymnus.

Jam dies adest celebris nova resul-
tant ... 24)
Ad laudem sancti presulis ... 25)

De sancta birgitta.

Ruine celi civium festinat restaura-
tio ...
Signum magnum apparuit ... 25)
O celebre convivium ... 25)

De omnibus sanctis.

Jesu salvator seculi ... 26)
Christe redemptor omnium confirma
... 25)

[De sancta Katharina]

Katharina collaudemus ...
Pange lingua gloriose virginis marty-
rium ... 25)
Presens dies expendatur in eius pre-
conium ... 25)

De sancto andrea.

Andrea pie sanctorum mitissime ...

De sancto petro.

Jam bone pastor petre clemens ac-
cipe ... 25)

De sancto paulo.

Doctor egregie paule ... 25)

De sancto Jacobo.

Jacobe iuste iesu frater ... 25)

De sancto philippo.

Proni rogamus philippe os lampadis
... 25)

De sancto Toma ymnus.

O thoma iesu perlustrator lateris
... 25)

De sanctis Jacobo et iohanne.

Bina celestis aule lunaria ... 25)

De sancto bartolomeo.

Bartholomee celi sydus aureum ... 25)

De sancto Matthia.

Mattia iuste duodeno solio residens
... 25)

De sancto symone.

Sancte symon et tadee 25)

De sancto mattheo.

Matthee iuste 25)

De sancto iohanne ante portam latinam.

Sancte iohannes christi dulcissime
... 25)

Annue christe seculorum domine ... 27)

Eterna christi munera ...

Exultet celum laudibus ... 25)

23) Melodi: Ev. Tid. nr 8 a s. 4 (O nådens konung på Guds höggra sida).

24) Melodi: Ev. Tid. nr XI s. 10 (Lik en förfaren byggningsman).

25) Saknar noter.

26) Melodi: Ev. Tid. nr 9 a s. 4 (O Kriste, slavar av vår synd).

27) Denna hymn användes (såsom en anteckning anvisar) såsom fortsättning på de föregående apostlahymnerna, som vardera bara ha en strof, vilken sålunda bildar en efter varje apostel avpassad ingress till den allmänna apostlahymnen, vars melodi meddelas vid Andrea pie sanctorum mitissime.

De sancto nicolao.

Exultet aula celica ...
Hic parvus infans corpore ... 25)

De sancta anna.

huius festa 28)
Clara diei gaudia ...
Orbis exultans celebret ... 29)

De nativitate christi.

Veni redemptor gentium ... 30)
A solis ortus cardine ... 31)
Corde natus ex parentis ... 32)

De sancto sigfrido.

Sigfridi archipresulis ... 33)
Ignitus sancto flamine ... 34)

De vno martyre.

Deus tuorum militum ...
Martir dei qui unicum patris ... 35)

De martyribus.

Sanctorum meritis inclita gaudia ... 36)
Eterna christi munera ... 37)
Rex gloriose martyrum ... 38)

De uno confessore.

Iste confessor ... 36)
Jesu redemptor omnium ... 36)

De confessore non pontifice.

Hic est verus christicola ... 36)

De una virgine.

Virginis proles opifexque matris ... 36)
Jesu corona virginum ... 36) 39)

28) Första raden delvis oläslig.

29) Blott halva melodien utskriven.

30) Melodi se Jesu salvator seculi här ovan.

31) Melodi: Hymn-Melodies nr 27.

32) Melodi: Ev. Tid. nr II s. 10 (Eviggt innan himlens fäste).

33) Melodi se Jesu salvator seculi här ovan.

34) Saknar noter.

35) Blott första versradens noter inskrivna.

36) Notlinier utan noter.

37) Notlinier utan noter. I margen: »Sancte Andre Dagh».

38) Noter blott delvis och värdslost inskrivna. I margen: »S. Pers dagh».

39) Handskriften avslutas med orden: Orate pro scriptore.

Reformationen i Finland.

Huru gick det till när kyrkan här i Norden bröt med den medeltida ordningen för tro och kult?

I viss mening är frågan av forskningen besvarad. Vi känner väl de viktiga data från reformationens genombrottstider och vi vet ganska bra, vilka de liturgiska aktstycken äro, som markera utvecklingen under 1500-talet, liksom vi också känner huvudpersonerna i det dramatiska skeendet. Bilden av dem har begynt bli allt mera nyanserad icke minst huvudaktörernas. Tidigare hade uppfattningen om dem alltför ensidigt formats av de beställda samtida och icke helt opartiska krönikorna och porträtten.

Så långt är allt gott och väl. Men detta ger oss ännu icke svaret på den intressanta frågan: huru genomfördes de politiska makt-havandenas och den kyrkliga ledningens intentioner ute i församlingarna? Huru ställde sig prästerna till de olika påbuden och huru reagerade allmogen inför den ovanifrån påbjudna ändringen i lära och kult?

Dessa och liknande frågor äro av den allra största betydelse för förståelsen och en rätt uppfattning av hela reformationshistorien och även av den evangeliska kyrkans väsen.

Spörsmålet har kommit att beaktas av den kyrko- och liturgi-historiska forskningen i stigande grad, sedan de stora linjerna klarlagts och sammanfattats exempelvis av Hjalmar Holmquist i hans kyrkohistoria och av Sven Kjällerström i hans undersökningar, exempelvis i den magistrala översikten, som bildar inledning till Missa Lincopensis.

Bland sådana arbeten, som belysa förhållandena ute i församlingarna, kan man erinra om D. Lindqvists, här tidigare refererade, undersökning om första-mässan i Stockholm. Ett annat belysande dokument är den nyligen utgivna Kumla kyrkas räkenskapsbok, som senare kommer att anmälas i tidskriften.

För Finlands kyrka har nyligen en värdefull och ingående undersökning av reformationstidens historia publicerats. Det är Doktor *Olav D. Schalin*s gradualavhandling: *Kulthistoriska studier till belysande av reformationens genomförande i Finland*. Med utgångspunkt från den kultiska utvecklingens dokument ger han en

Olav D. Schalin: Kulthistoriska studier till belysande av Reformationens genomförande i Finland. I. Hälsingfors 1946. Akademisk avhandling. 335 s.

nyanserad bild av hela reformationshistorien i Finlands kyrka.

Den avhandling som prosten i Pargas framlade inför teologiska fakulteten i Åbo den 23 januari i år var det första doktorsspecimen, som ventilerades vid fakulteten där. Som fakultetsopponent fungerade professor Kjällerström från Lund.

Schalins avhandling utgör resultatet av många års tålmodiga och krävande forskningar och bekantgör ett tidigare i stor utsträckning okänt material, som författaren sammanfört från olika håll. Så mycket större blir den respekt man känner inför denna vetenskapliga prestation, om man vet att arbetet i huvudsak var avslutat redan före det finska vinterkriget och att författaren sålunda nödgats sammanhålla hela detta väldiga material under den för vetenskaplig produktion förödande verkan av två krig inom landet. Detta är en utmärkt prestation av en forskare, som samtidigt stått mitt uppe i sin prästerliga tjänst.

Ungefär hälften av Schalins avhandling utgöres av en ingående förteckning av kultiska handskrifter eller av tryckta urkunder med däri införda anteckningar eller ändringar av de tryckta formulären. Från arkiv och kyrkor har författaren förtecknat de 160 källorna, som belysa utvecklingen under 1500-talet och intill omkring år 1625.

Schalin torde här ha verkställt en ganska fullständig generalinventering av vad Finland har bevarat av äldre missalen, brevvarier, sångböcker och handböcker och man kan endast lyckönska honom och den kyrka, han tjänar, till att ha genomfört detta insamlings- och registreringsarbete. Det är icke utan en känsla av avund, som man konstaterar detta, då man tänker på vad som i detta avseende är ogjort hos oss i Sverige. Denna känsla förstärkes ytterligare, då man av Schalins genomgång av det hopsamlade materialet ser huru konkret bilden av reformationstiden framträder för läsaren. Förvisso skulle en liknande svensk undersökning ge rik lön för mödan.

Till källförteckningen sluter sig ett par register av stort värde dels över de svenska och finska psalmer och sånger, som författaren har återfunnit i sina urkunder, över latinska sånger och över de lutherska antifonariernas omfång.

Senare delen av undersökningen behandlar kulten och dess utövare före den liturgiska striden. I en utlovad senare del, som man gärna vill hoppas att författaren skall bli i tillfälle att utge, är det hans avsikt att föra skildringen vidare fram till år 1625.

Med utgångspunkt från reformationstidens väl kända data och beslut genomför författaren sin skildring av huru kulturreformen genomfördes i Finland under hänsynstagande till det parallella skeendet i Tyskland och Sverige samt, i någon mån, i Baltikum. Genom flitigt ösande ur de tillgängliga källorna ger han konkretion åt sin skildring av detta för Finland, liksom för hela Norden, innehållsdigra århundrade. För Finland tillkommer ju ett särdrag, därigenom att av hela antalet moderförsamlingar omkring en tredjedel voro tvåspråkiga eller svenskspråkiga, övriga rent finska.

Under dominikanvikarien Mårten Skyttes episkopat begyntes reformationen i Finland. Vid sidan om Åbo tyckes Viborg, sedan 1554 biskopssäte i ett nytt stift, ha spelat en stor roll. Som Schalin tidigare i en uppsats i denna tidskrift år 1936 visat, torde Viborg och Nyland hava utgjort en tidig härd för reformatorisk verksamhet.

Den kultiska reformen synes i Finland som i Sverige ha börjat med ändringar av canon i den latinska mässan — alltså med en reviderad, reformistisk mässa och detta på 1530-talet. Med översättningen av Nya testamentet till svenska av år 1526 ökades möjligheterna att överföra de viktiga textläsningarna till det ena av Finlands modersmål. Agricolas finska översättning av Nya testamentet förelåg först år 1548. Svensk mässa synes, enligt Paul Juusten, ha utförts för första gången i början av 1530-talet celebrerad av sakristanen Laurentius Canuti i Åbo domkyrka. 1536 års »kyrkomöte» blev i Finland som i Sverige avgörande för kulturreformen.

Såväl Laurentius Canuti som Finlands store reformator Mikael Agricola har utgått från den Viborgska kulturkretsen.

Det svenska Finland kom givetvis något före det finska, då man ju från Sverige hade tillgång till mässa, bibel och svenskspråkig psalm. Svensk landsort, framför allt Nyland, synes därför ha gått före vid mottagandet av de nya idéerna.

Genom att under åren 1536—37 ta hand om prästtillsättningarna befordrade Gustav Vasa reformationen, liksom sin egen ekonomiska välfärd. Han gav kollationsbrev åt dem, som lovade predika Guds ord och därtill voro villiga att ge konungen årliga gåvor eller skatter.

Vad angår den även hos oss diskuterade frågan om sjungen mässa, visar författaren, att man i Finland tidigt anpassat den nya

texten till de gamla melodierna. Insatta blad i Åbomissalena från Kangasala och Euraåminne visa det. I dessa finnes den längre svenska nattvardsprefationen med instiftelseorden och Herrens bön inskrivna efter svenska mässan år 1537. Ändringarna sådana de förelågo i 1541 års svenska mässa, iakttages genom senare gjorda strykningar. Av intresse är författarens påpekande att den doxologi, som hos oss nu mera avslutar Fader vår, men som saknades under 1500-talet, tillagts i Kangasalaexemplaret i enlighet med finländskt bruk. Även en finsk mässtradition kan beläggas från 1530-talet.

Redan på 1540-talet har man i Finland liksom i Sverige varit i färd med att skapa ett kyriale med de båda modersmålen som text under den gamla sången. Men också introitus översattes, och rättades enligt den nya lärans krav.

Likaså har man redan under 1540-talets förra del arbetat med att utge evangelibok under hänsyn dels till den svenska evangelieboken och dels Åbomissalet. Intressant är att föreläsandet av evangeliet tyckes ha inletts med den gamla växelhälsningen, som också upptogs av Agricola år 1549.

På finskt språkområde synes man ha gjort ett försök att bevara offertoriet, i likhet med Missa lincopensis. Så upptages det i den s. k. Mathiae Joannis West Codex från Vemo (West dog 1549.) Hela denna intressanta codex, som tidigare forskare på området observerat och kartlagt, synes vara ett mycket betydande dokument från 1530-talets liturgiska reformarbete, bakom vilket Martin Skytte torde stått som inspirerande kraft.

Mikael Agricola, som tyckes stå som Finlands Laurentius Petri, konservativ i förhållande till kulten, försiktig i reformerna, utgav år 1544 för det finskspråkiga prästerskapet sin Rucouskiria. Den utgjorde dels en privat bönbok och dels en handledning och hjälp för prästerskapet vid gudstjänsten. Den utgör ett bönbokskompendium för mässa, tidegärd och enskild andakt, och är i förhållande till Olaus och Laurentius Petris arbeten en relativt självständig skapelse med utnyttjande bl. a. av Åbomissalets kollektböner. Han förutsatte att den gamla gregorianska sången skulle användas; för långfredagen förutsatte han sju bönetimmar; Kristi lekamensfest bibehålles och även i fråga om bibehållna helgon dagar visade han sig konservativare än exempelvis Articuli ordinationiae.

I Finland synes den Olaus Petri tillskrivna översättningen av

Te Deum, som här i Sverige snart ersattes av broderns redan 1540 i Höghandskriften upptagna översättning, ha hävdad sin ställning långt in på 1600-talet, vilket torde innebära att den tidigt blivit allmänligare brukad och insjungen. De i Sverige vanliga sekvenserna återfinnas i samtida handskrifter i Finland. Vissa varianter i de äldsta finländska handskrifterna överensstämmer med Högmanuskriptet, vilket ger författaren anledning att fråga om ett okänt svenskt psalmtryck funnits. En annan tänkbar anledning torde vara att de finländska prästerna, som förmedlat de tidiga svenska översättningarna, erhållit dem genom besök i Sverige, eller studerat i Uppsala. Även i andra stycken ha tydligen samarbete förekommit mellan Uppsala och Åbo, respektive Laurentius Petri och Martin Skytte.

Detta samarbete synes kunna spåras också i de parallella förändringarna i den latinska sången i mässan och tidegården. Utvecklingen i fråga om tidegården synes ha förlöpt alldeles parallellt i Finland och Sverige med uteslutningar, förkortningar och korrigeringar.

Vid sidan om Mikael Agricola intar Paul Juusten, död 1576, en rangplats. Hans år 1573 utgivna *Capita rerum synodicarum* komplettera och förklara den svenska kyrkoordningen på ett för honom personligt sätt. Däremot avvisar Schalin den uppfattningen att de skulle utgöra en kyrkoordning för Finland, som skulle ersätta den svenska. Juusten har också sökt avhjälpa bristen på finskspråkiga böcker för gudstjänsten. Bevarad är endast hans år 1575 utgivna mäsas: Se pyhä messu, som ger ordningen för en finsk luthersk mäsas att användas vid sidan om den festligare finsk-latinska mässan. Den följer grundsatserna i *Nova ordinantia ehuru* i viss mån självständig och med inslag av Kristusfromhet. För introitus och gradual anvisar han psaltarpsalmer på finska att läsas eller reciteras. Nattvardsmässor (på vardagar?) utan predikan och utan läsning av kyrkoårets perikoper förutsattes. Juusten lämnar här plats för en mäsas enligt 1571 års kyrkoordning, 1574 års beslut och 1575 års *Ordinantia*.

Under 1560-talet har i Finland liksom i Sverige en ny iver för sports för den nya psalmen på modersmålet. Den rimmade Te-Deum-översättning, som vi äga i psalmboken under nr 604, har sannolikt tillkommit i Finland under 1500-talet. I Sverige är den känd först år 1614. Schalin framkastar förmodandet att Petrus Follingius skulle vara översättaren. En finsk version fanns före

1583. Till Sverige torde den ha kommit genom Forsius Andeliga psalmer och Wijsor av år 1614.

I fråga om den bevarade latinska sången har man i Finland varit konservativare än i Sverige. Framför allt evad det gäller sekvenserna för helgonfesterna. Inte blott Heliga-Lekamens-sekvensen *Lauda Sion* är handskriftligt belagd från 1500-talets senare del, utan också Henrikssekvensen och S:t Lars sekvensen: *Stola iucunditatis* och andra.

Under Juustens tid hade officierna i Åbo inskränkts till matutin och vesper endast på söndagarna och helgdagarna med därtill ansluten vesper och vigilia på aftonen före. I ett cirkulär av år 1573 förordar Juusten predikan på sön- och högtidsdagar vid matutin och vesper. Utvecklingen i dessa avseenden gick i Finland parallel med den i Sverige.

Sammanfattningsvis säger Schalin att någon egen reformation icke förekommit i Finland. Det svenska har stått som avgörande förmedlare av den lutherska kulturreformen till Finlands båda språkgrupper.

Arthur Adell.

Nya introitusalternativ?

Ett studiekonvent med prästerna i Tunaläns och Sevede samt Aspelands kontrakt i Linköpings stift hölls den 2 oktober i Mariannelund. Dagen inleddes med kyrkmässa i Hässleby kyrka, varvid kyrkoherde E. Nilsson, Frödinge, och komminister Sven Ax:son Hultquist, Hässleby, tjänstgjorde vid altaret och kontraktsposten Erik Meurling, Kristdala, predikade. Mariannelunds kyrkokör och barnkör under kantor Gunnar Hjorts skickliga ledning läto gudstjänstdeltagarna på ett oförgätligt sätt uppleva den gammalkyrkliga sångens stora skönhets- och uppbyggelsevärde. Efter gudstjänsten utfördes fem olika introitus för att bereda studiekonventets deltagare tillfälle att bedöma de olika sätten att lösa denna uppgift i den gamla och nya mässboken och i ett par mycket intressanta och värdefulla introitusskapelser i anslutning till gammalkyrkliga tongångar av Albert Runbäck.

I Hässleby prästgård hölls sedan föredrag om den gammalkyrkliga sången av kyrkoherde E. Nilsson, Frödinge. Konventet fattade därvid en resolution, vari man med livlig uppskattning av den gammalkyrkliga musikens restaurering i den nya mässboken dock ville framhålla nödvändigheten av att tillåtelse gives för utförande även av andra introitusalternativ, kyrkomusikaliskt fullödiga men tekniskt mindre krävande än de i mässboken stadfästa. Ett riktigt utförande av de sistnämnda kräver nämligen mer än som ligger inom det uppnåeliga gränser i de allra flesta församlingar. Konventet uttalade önskemål om en serie enklare gammalkyrkliga introitus och en serie flerstämmiga introitus, varjämte man ansåg, att de bästa av de introitus, som funnos i vår gamla mässbok, åter skulle få nyttjas och en komplettering av dem verkställas för de högtidsdagar, som tidigare saknat introitus. Under nuvarande förhållanden kan man eljest riskera, att den traditionella sångens renässans undergräves i stället för befrämjas, då svårigheterna trots den största entusiasm från sångledarens sida hota att helt förkväva sångarglädjen hos våra för gammalkyrklig sång för närvarande i allmänhet ganska främmande körmedlemmar. De nya alternativen böra kunna leda till ökad förståelse för den traditionella sången och så bana väg för våra redan befintliga gammalkyrkliga introitus, vilkas rätta framförande kan ställas som målet för de kyrkomusikaliska strävandena på denna punkt.

Resolution.

Deltagarna i Tunaläns och Sevede samt Aspelands kontrakts studiekonvent, samlade i Hässleby den 2 oktober 1945 till överläggning om den liturgiska sången, speciellt med hänsyn till de moment, som tillkommit genom 1942 års Mässbok, beslutade enhälligt avgiva följande resolution:

För den förtjänstfulla restaurering, som skett med tidigare förekommande liturgiska moment, ävensom för det stora antal gammalkyrkliga melodier, som nu åter införts i den svenska Mässan, betygar konventet sin tacksamma erkänsla.

Enär våra gammalkyrkliga Introitus ställa så stora krav på de i gudstjänstens liturgiska moment medverkande, att ett tillfredsställande framförande i de flesta församlingar tyvärr ej ligger inom det uppnåeliga gränser, framhåller konventet nödvändigheten

av att kyrkomusikaliskt fullödiga men tekniskt mindre krävande alternativ bli tillåtna att framföras vid våra högmässogudstjänster.

Konventet vill framhålla, att dessa önskade alternativ böra leda till ökad förståelse för den traditionella sången och så bana väg för våra redan befintliga gammalkyrkliga Introitus, vilkas rätta framförande kan ställas som målet för de kyrkomusikaliska strävandena på denna punkt.

Värdefull vore en serie enklare gammalkyrkliga Introitus, som ej ställde större tekniska krav än flertalet melodier i Svenskt Antifonale. Vidare skulle en serie flerstämmiga körintroitus i anslutning till gammalkyrkliga tongångar fylla ett behov. Ävenså borde de bästa av de Introitus, som funnos i vår förra Mässbok, åter få nyttjas och en komplettering av dem verkställas för de högtidsdagar, som tidigare saknat Introitus.

Under nuvarande förhållanden riskerar man, att den traditionella sångens renässans undergräves i stället för befrämjas. Det får ej vara så, att svårigheterna förtaga sångarglädjen och misströstan leder sångarna bort från dessa skatter, vilka rymma så oerhört mycket översvinnligt skönt, som kan lända församlingen till rik uppbyggelse.

Konventet vill slutligen framhålla önskvärdheten av att i resolutionen önskade introitusalternativ utarbetas i så god tid, att de kunna föreläggas nästa års kyrkomöte.

Erik Meurling.

Kontraktspastor, Kristdala.

Gunnar Hjort.

Kantor, Hässleby, Mariannelund.

Eric Nilsson.

Kyrkoherde, Frödinge.

Frågan om introitusalternativen har genom detta uttalande från prästerligt håll kommit upp till debatt. Den nya mässboken har varit i bruk så länge att erfarenheter ha kunnat samlas. Vad säga de som prövat saken? Tidskriften öppnar gärna sina spalter

för inlägg i frågan och lämna för dagen ordet åt två västgötar, en präst och en organist.

Kantor Karl G. Gustafsson, Gökhem.

Det var att förutse, att den nya mässbokens gregorianska introitus skulle röna motstånd på sina håll. Så har också blivit fallet.

Många präster, kyrkomusiker och kyrkokörmedlemmar ha känt sig oroliga och illa till mods, då de ställts inför sådant, som har sett främmande och svårt ut. Vi ha här uppe i vårt avlägsna land under flera generationer levat avskilda från kyrkans traditionella sång, och det är intet att undra över, att åtskilliga erfarit en chock vid studiet av vår nya mässa-musik. Man kanske har ställt den indignerade frågan: »Skå jag verkligen vara skyldig att (på gamla dar) lära mig allt detta?» Mässbokskommitterade ha hjälpt vederbörande med svaret genom att tillhandahålla ett antal s. k. koralintroitus.

Emellertid har man här och var gripit sig verket an utan att ha kännedom om det specifika sångsätt, det här är fråga om, och resultatet har självfallet blivit sådant, att ingen blivit belåten. Självt har jag åhört skrikiga och allt för lite inövade framföranden, där liturg och kör sjungit »för full hals» enligt gammal god (?) tradition, och där gregorianikens säregna nådegåva att skapa stillhet och tillbedjan helt saknats. Ledsamt nog har jag också fått vara med om ett slags gregorianik, som en gång oriktigt och olyckligt nog betecknades som »konstnärlig». Den var övernyanserad, överfraserad, parfyrmerad och gjorde ett ytterst pinsamt intryck.

Det rätta sångsättet utmärkes av rytmisk spänstighet och snabbhet, obrutna linjer och melodibågar med speciell enkel avfrasering, och samtidigt kommer därtill en viss lågmäldhet (med undantag endast för de dramatiska ställena i de stora numren), vilket allt åstadkommer bönegudstjänstens stillhet.

Är det svårt att sjunga rätt? Ja och nej. Först torde det bemärkas beträffande denna främmande sångstil, att det synes omöjligt att utan föregående erfarenhet och undervisning träffa det rätta utförandet. Det bekräftas av de båda här ovan nämnda fallen. Vidare tycks det som om »stora» sångare — och det kanske

flertalet av oss är — har speciella svårigheter. Däremot inövar en grupp vanliga skolbarn, under sakkunnig ledning, förvånande snabbt de längsta antifoner.

Av ovanstående resonemang skulle framgå, att vi inte behöva lättare introitusalternativ. Finns det något lättare än en enkel psalmodi? Finns det något svårare, nämligen för den, som ej vet, hur den ska utföras? Vad vi behöva är undervisning. Och här torde KSV och LPS ha sin uppgift för den närmaste framtiden.

Komminister E. H. Cederbom, Torbjörntorp.

Det i Sv. Mässan införda introituspartiet är ett värdefullt tillskott av kyrkomusik. Genom detsamma har också kyrkokören fått en särskild och ansvarsfull uppgift i högtidsdagens högmässa. Men vilket introitus skall användas? I allmänhet sjunges koralintroitus såsom varande lätt lärt. Men har man hållit på därmed något år, vill man gärna ha något annat, ty dessa introitus äro mer eller mindre tråkiga. När den vackra koralmelodien blir så sönderhackad som den måste bli för att ge ton åt texten, blir den trivial och kan ej ge uttryck åt textens innehåll. Orgelsatsen är ej heller något att vara glad åt. Undantag finnas, koralintroitus på Adventssöndagen och på Nyårsdagen t. ex. ha lämpliga melodier, och orgelsatsen är naturlig och smidig. Men Palmsöndagens däremot är mycket misslyckad. Detta har gått upp för sångarna, och koralintroitus väcker i allmänhet ingen sångarglädje. — Men det gammalkyrkliga introitus! Här kan man icke anmärka på melodierna och säga, att de äro triviala. Tvärtom äro de i hög grad konstnärligt uppbyggda och bärare av djup och ren andlighet. De ansluta sig också väl till texten, eller rättare sagt, texten ansluter sig väl till melodien. Men dessa introitus äro icke lätta att lära, först därför att det stöter på tekniska svårigheter. Det fordras, att man lätt kan läsa noter, andas rätt, frasera och texta väl. Sångaren måste verkligen anstränga sig och göra sitt allra bästa. Därför finns inget bättre medel att utbilda sångkonsten hos en kör än att öva gammalkyrkliga introitus. De tekniska svårigheterna äro visserligen svåra men icke oöverkomliga, vilket bevisas därav att en barnkör ganska lätt lär sig denna sång. Största svårigheten är den, att man går till den med förutfattad mening, att den är omöjlig. Och detta beror i de flesta fall på sångledaren. Är

han okunnig och ointresserad, bli sångarna detsamma. Det är heller inte underligt, om en körledare är sådan. Han har kanske aldrig lärt sig sjunga gammalkyrklig sång och har icke fått höra, hur den skall låta. Det är heller inget, som man kan lära på egen hand. Och skall man öva och sjunga ensam, »låter» det ingenting. Det behövs en kör, inte många men ändå några. Kyrkosångsdagar och kurser måste anordnas och besökas av organister och präster för utbildning i gammalkyrklig sång, icke endast för att kunna sjunga Introitus och psalmodier utan för att rätt kunna utföra de övriga partierna i mässan, ty all liturgisk musik har sin grund i den gammalkyrkliga sången. Det är nödvändigt, att det nu börjar skapas en kyrklig sångtradition, som blir gemensam för hela landet. Det gammalkyrkliga Introitus är icke så omöjligt, om det blott finns körledare, som kunna instruera. Men frågar någon, är det vackert? Det beror på hur det utföres. Det kan låta förfärligt, men det kan också vara utomordentligt vackert och uppbyggligt. Men är den sången evangelisk? Ja lika väl som de gamla koralmelodier, som Luther satte ny text till och införde i den evangeliska gudstjänsten som församlingssång. Dock må vi komma ihåg, att Introitus icke alls är menat att vara församlingssång, utan en körens ensak. — Har man sysslat med gammalkyrklig sång, märker man snart, att orgelackompanjemang är onödigt och ofta ett hinder för melodien att i alla dess skiftningar göra sig gällande. Om vi nu skola försöka oss på de gammalkyrkliga Introitus och veta, hur de skola sjungas, så är det bäst att börja med de enklaste och lättaste, t. ex. på Palmsöndag och Alla Helgons dag. De äro icke svårare än att vilken kör som helst kan lära dem. Eller också göra som en kör i Västberg, som under ett år prövat koralintroitus och nu föresatt sig att detta år sjunga alla gammalkyrkliga introitus utan undantag. — Man hör ibland dem, som önska att vi fått behålla de s. k. Inledningsantifonierna. Ja många av dem voro mycket bra. Och det är underligt, att kommitterade ej lät omarbета dem till de nya introitus-texterna istället för att giva oss koralintroitus. — När Mässboken kom ut, hade många väntat att som ett tredje alternativ få introitusmusik för flerstämmig kör, i likhet med dem, som utgivits av Albert Runbäck. Visserligen tar det minst lika lång tid att inöva ett sådant Introitus som ett gammalkyrkligt, men det är sådan musik som sångarna bättre förstå, och som församlingen nog anser förmer än den unisona. — Eftersom Koral-

introitus visat sig vara mindre tillfredsställande och det gammalkyrkliga ännu icke omfattas med större intresse, vore det kanhända lämpligt att Kungl. Maj:t tillsatte en nämnd, som finge i uppdrag att granska inkommande förslag och utarbetade en årgång Introitus för flerstämmig sång. Men intill detta sker, få vi göra vårt bästa att antingen genomlida koralintroitus eller lära oss att sjunga det gammalkyrkliga.

Torbjörntorp den 21 jan. 1946.

E. H. Cederbom.

Recensioner.

Yngve Brilioth: Predikans historia. Gleerups. 11:50.

Predikans historia är ett hart när outtömligt ämne. Det kan ge anledning till vida utblickar över kyrkans historia. Det ger tillika inblickar i kristet tänkande under skilda tider, i själavård och fromhetsliv. Det ger fördjupat perspektiv på nuets kyrkliga situation och förkunnelsens aktuella uppgifter.

Att teckna predikans historia på ett sätt, som gör rättvisa åt alla dessa aspekter är förvisso en utomordentligt svår uppgift. Den förutsätter en omätlig beläsenhet och kringsyn och därtill en koncentrerad framställningsförmåga. Dessa sällsynta egenskaper besitter biskop Yngve Brilioth i eminent grad. Ett imponerande belegg för den saken ger biskopens predikohistoria — en bearbetning och utvidgning av de åtta Olaus Petriföreläsningar om predikans huvudformer, som biskopen höll vid Uppsala universitet år 1944.

Framställningen inledes med en återblick på den gammaltestamentliga förkunnelsens och synagogans predikan. Därefter analyseras med utgång från Luk. 4 Jesu förkunnelse, varvid tre huvudmoment särskiljas: det exegetiska, det profetiska och det liturgiska. I den följande framställningen nyttjas dessa moment som slagruta — en metod, som visar sig högst fruktbar. Hos Augustinus t. ex. befinnas de tre klassiska momenten möta i skapande växelverkan. Grundformen för medeltidens predikan var den liturgiska, medan de andra momenten trädde tillbaka. Luthers predikan företer starka profetiska drag. Ortodoxiens förkunnelse präglas av otroblig metodisk omsorg, med stark tonvikt på skrifttolkningen. Ett utomordentligt uppslagsrikt avsnitt utgör översikten över romersk, reformert och anglosachsisk förkunnelse, där inte minst teckningen av den anglikanska predikan är lysande genomförd i sin koncentrerade skärpa. De sista kapitlen skildra utförligare den sven-

ska predikans historia, från Olaus Petri till Lewi Pethrus.

»Predikans historia» är ett rikt och fängslande verk. Det har ett angeläget ärende till var och en som förvaltar Ordets ämbete eller bereder sig därför, lika väl som till den som bekläder kyrkbänkens ämbete.

Pehr Edvall.

Ove Swenje: Bönbok för helg och vardag. Pro Ecclesia. 4: 75, inb. 7:—.

Ove Swenjes bönbok för helg och vardag är en bönbok av delvis ny typ. Den är en lekmannens handbok i kyrkokunskap och en vägledare för andaktsövningen, närmast avsedd som ett komplement till det dagliga bruket av Bibel, psalmbok och tidegård. Sålunda innehåller den bl. a. korta böner under dagen, böner för nattvardsberedelsen, en kortfattad kommentar till Högmässan och en mera utförlig till kyrkans år, en nyttig undervisning om Dopet, Bikten och Nattvarden samt en handledning i meditationens konst. Som avslutning meddelas en liturgisk ordlista. Det är sålunda fråga om en ovanligt innehållsrik och mångsidig bok. Därtill är det utan tvivel en vacker bok, illustrerad av Marianne Nordström. Swenjes bönbok är en värdefull gåva till Sveriges kyrkokristna.

Pehr Edvall.

Kyrklig konst.

Gunnar Rosendahl: Kapellbygge och kyrkorestauration. För-

laget Pro Ecclesia, Osby 1945. Kr. 3:—.

Gunnar Johnsson och Gunnar Rosendahl: Kyrkovaktaren. Förlaget Pro Ecclesia, Osby 1945. Kr. 3:—.

Att se kyrkorestauration och kapellbygge ur uteslutande kyrklig synpunkt är ämnet för föreliggande skrift. Med utgångspunkt från en sträng högkyrklig uppfattning granskas här först kyrkliga byggnadsarbeten, vilka förklaras vara en akt av tillbedjan och deras mål att väcka andakt. Det i protestantisk teologi sparsamt förekommande ordet helig får här en betydelsefull plats. Guds närvaro skall uppenbaras i kyrkorummets gestaltning, som skall präglas av upphöjdhets över det tillfälliga och alltför tidsbetonade även om denna gestaltning är stilmässig.

Vid granskningen av kyrkobyggnadens olika delar börjar förf. med altaret, Guds tron. Det väsentliga är altaret själv icke altarprydnaden, och liksom i fornkyrkan skall det symbolisera Kristus. Man skall därför icke försumma att buga eller niga, då man går förbi altaret. Vad utformningen av detta beträffar hävdar förf. med skärpa, att det bör vara fristående. Mässan skall kunna firas »mot folket», ej så att prästen står mellan sakramentet och församlingen. Detta förutsätter ju att altarprydnaderna försvinna och altaret befrias från böcker och blommor. Endast ljusstakar och krucifix bör få finnas på altarbordet. Altarringen önskar han låg och öppen framtill.

Förf. konservativa inställning kommer tydligt till uttryck vid skildringen av koret. Två ting få inte saknas i koret: sakramentshus och piscina.

I det förra förvaras (enligt kyrkolagens och kyrkoordningens föreskrifter) vad som blivit övertaget av brödet och vinet samt de heliga kärnen. Dopfontens plats är vid kyrkans ingång, ty »Dopet är det sakrament varigenom vi införas i Kyrkan». Om predikstolen har han många tankvärda ord att säga. I konsekvens med sin stränga uppfattning av liturgiens betydelse i gudstjänsten fordrar han, att predikstolen bygges som en enkel ambo på norra sidan i triumfbågen, så att prästen kan gå dit från altaret utan avbrott. Även orgelläktaren och de ytterst vidlyftiga anordningar, som uppförts för att härbergera en stor orgel — oftast för stor — fördömer han. Man instämmer livligt med förf. i att dessa utbyggnader i många små medeltidstempel varit ödeläggande för interiören. Mässan skall ledas från koret, och där är platsen för präst, kantor och kör och helst också orgel. Körens sammanhang med liturgien blir icke intimt, förrän orgeln flyttas fram och ledningen av musiken sker härifrån. Om bänkkvarteren har förf. inte många goda ord. Istället förordar han lätta stolar isynnerhet i större kyrkor eller en kompromiss med ett främre kvarter med fast bänkinredning och i övrigt lösa stolar. Att knäfallsstöd skall anbringas i varje bänk, anser han självklart — mera självklart f. ö. än den stora omsorgen om bekväma sittplatser.

Förf:s allvarliga uppsåt är inte att taga fel på. Hans krav äro stränga, men konsekvent genomförda efter en enhetlig synpunkt, något som sällan är fallet i framställningar av detta slag. Han kräver, att kyrkobyggnad och restauration »löses från sekulariserande synpunkter, som äro ovidkommande och i varje fall sekundära» till förmån för sådana »riktlinjer, som

utgå från kyrkorummets väsen och natur». För alla, som sysslar med hitförande frågor, bör Rosendahls bok bli en väckande maning.

Samtidigt med denna bok har den flitiga doktorn i Osby utgivit en liten bok om kyrkovaktaren. Till medarbetare har han ingen mindre än hemkyrkans kyrkovaktare, Gunnar Johnsson.

»Detta är alltså bokens titel: Kyrkovaktaren. Märk nu väl, att det ej står kyrkovaktmästaren. Det är icke alls fråga om en vaktmästare utan om en vaktare.» Rosendahls förtjänst är det att förläna denna tjänst höghet och värdighet. Kyrkovaktaren »vakar över Herrens hus i församlingen. Han tillsluter och öppnar porten. Det bör han göra varje dag. Skulle kyrkoherden och kyrkovårdarna icke förstå hur viktigt det är att kyrkan alltid hålles öppen, så bör kyrkovaktaren övertala kyrkoherden att hålla kyrkan öppen.» Säkert glädes mängden åt denna lovande ingress. Den vanliga inställningen i den protestantiska världen är som bekant en högt uppdriven rädsla att låta kyrkorna stå öppna, detta i enlighet med receptet i Ibsens Brand: »Står kyrkan öppen hela dagan / det söndagsfromheten försvagar.»

I överensstämmelse med författarnas tro på kyrkovaktarens höga kall fordras, att kyrkoherden högtidligen vid altaret skall installera honom i sitt ämbete. De fordringar, som uppställas på hans person äro sannernligen icke små. Författarna ha otvivelaktigt rätt då de säga, att det borde ordnas kurser för kyrkovaktare. Från kyrkligt håll är man säkert dr Rosendahl, den nitiske kyrkoherden i Osby, djupt tacksam för denna skrift.

Bengt Cnattingius.

Bl. kör a capella.*John Morén: Statt upp, var ljus.**Gottfrid Berg: Om de yttersta tingen.*

1. Människan av kvinna född.
2. Lär oss betänka.
3. Vi hava här ingen varaktig stad.
4. Dessa äro de som komma.
5. Saliga äro de döda.
6. I djupet av mitt hjärta.
7. Saliga de som ifrån världens öden.
8. Så får jag nu med frid och fröjd.
9. Omhägna med nattliga friden.
10. Beredd håll mig o Jesu Krist.

*Nordiska Musikförlaget.**Gunnar Thyrestam: Det går ett tyst och tåligt lamm.*

*Se detta är Guds lamm.
Nu Herren är uppstånden.*

Nordiska Musikförlaget.—: *Missa chori puerorum. Fyra canon för trest. a cappellakör.**Viktor Norberg.**David Wikander: Körkoral (Sv. ps. 352: 2, 5, 6).**Torsten Stenius: Söken Herren.*

*Anders Bond (arr.): Psalmen 55.
Melodi från Mora. Upptecknad
efter Finn Karin av Nils Andersson.*

—: *Saliga de som höra Guds ord.**John Norrman: Tre körer a capella ur kantaten »Från korset till ljuset».**Nordiska Musikförlaget.*

Det kyrkomusikaliska nyskapandet fortsätter med oförminskad intensitet. Bland de flitigaste befinner sig Gottfrid Berg, vilket med glädje och tacksamhet noteras. Han har alltid något värdefullt att komma med. Hans senaste opus är 10 st. körmotetter »Om de yttersta tingen» med text från bibeln och psalmboken. I sin typiska strama stil, här delvis mindre stram än vanligt, ger Berg här något för kyrkokörerna som rekommenderas på det varmaste. Där finns många sköna ting att hämta.

Gunnar Thyrestams bidrag är först och främst en »Missa chori puerorum». Det är mycket skickligt skriven musik. Alla fyra satserna, Kyrie, Gloria, Sanctus och Agnus Dei, ha canon i primen strängt genomförd. Det ligger nära till hands att kalla dem för studier i kontrapunkt eller köretyder. Man vill dock inte ge dem namn av s. k. skrivbordsmusik. De ha en andlig vitalitet som är verkligt givande. — Vidare föreligger två långfredags-hymner och en påskhymn. Alla tre är fullvärdiga produkter av välkänd Thyrestam.

Wikander har skrivit en körkoral över sin egen melodi till ps. 352: Den bär goda spår av sin upphovsmans erkända konst.

Torsten Stenius är ett finskt namn som mer och mer träder i förgrunden. Hans lilla motett »Söken Herren» är mycket tilltalande utan några pretentioner. Den kan med fördel placeras i samlingen av god nyttokonst. Han är välkommen med mera och större ting.

Ett värdefullt bidrag till julsången är Anders Bonds arrangemang av moramelodien till ps. 55. Den vackra melodien har fått en passande körklädnad.

Moréns körmusik behöver ingen vare sig presentation eller rekommendation. Den talar för sig själv också i detta fallet.

John Norrman är för anm. ganska okänd som kyrkokomponist. Någon personlig stil kan man knappast tala om. Kompositören vandrar beprövade vägar som hållit länge och fortfarande håller. Det är ganska bastant musik, en aning tjock och grötig, ganska krävande för kören men verkningsfull och välklingande.

Oskar Lindberg: Fyra andliga sånger med melodier från Dalarna.

Gösta Lundborg: Ur djupen ropar jag till dig.

Gustaf Nordqvist: Bed att det dagas. Solo och bl. kör med piano (eller orgel).

—: *Skåden liljorna. Bl. kör med orgel (eller piano).*

Maria Nyström: Julkantat för dam- eller barnkör, solo och pia-

no (eller orgel). Bearbetad av Carin Carlstedt. Nordiska Musikförlaget.

Oskar Lindberg och Dalarna är en välkänd konstellation. Ingen kan väl mera kärleksfullt än han tillvarata sin landsändas speciella musik vare sig det gäller profan visa eller gamla koraler. Föreliggande bearbetningar har ett äkta romantiskt drag som man måste respektera. De är tillägnade »Nedre Siljansbygdens körförbund».

Gösta Lundborgs tonsättning är ganska vacker men opersonlig och trots fugatöt kommer man osökt att tänka mera på svensk folkton än på kyrkomusik. Temat har en vekhet som inte riktigt överensstämmer med textinnehållet.

Nordqvists kompositioner är präglade av sin upphovsmans kända stil, här med ett starkt drag av svensk folkton. De är tacksamma att utföra och kan rekommenderas till omväxling i repertoaren vid församlingsaftnar o. dyl.

Julkantaten av Maria Nyström är ett anspråkslöst stycke musik i traditionell, homofon stil. Bygger på några strofer ur julepisteln samt Sv. ps. 69: 1—2 och 4.

G. A.

Orgel.

Sulo Salonen: Variationer och fuga över en finsk koral. Op. 7.

—: *Passacaglia f-moll op. 11. Gehrman's musikförlag.*

D. Wikander: Variationer över två sommarkoraler. I denna ljuva

sommartid — Den blomstertid nu kommer. Nordiska Musikförlaget.

Finnen Salonen är ju hos oss mest känd genom sin utomordentliga kör-musik. Med stort intresse tar man därför del av dessa orgelkompositioner. Det är också förträffliga saker båda två, med särskild reverens för variationerna. Koralen, »Liksom vandraren i längtan», har en innerlig och äkta folkton som tydligen inspirerat komponisten alldeles särskilt. Den första variationen är toccataartad och växer ut i en fri, litet improvisationsartad form. Den andra inledes med en canon i oktaven mellan ytterstämmorna och präglas f. ö. i sin helhet av ett mycket gott kontrapunktiskt arbete. Fugan är myc-

ket intressant och välklingande. Den är ett förnämligt prov på frisk fantasi och stort kunnande. Bli ibland kanske en smula omständlig, delvis på grund av det långa temat, men vid den präktiga trångföringen faller man helt till föga. Ett strålände verk!

Passacagglian är mera traditionell. Den utmärkes dock av en flödande ingivelse och klingar utomordentligt bra. Båda verken rekommenderas på det allra varmaste. De hör till det bästa i modern orgelmusik.

Det kan inte hjälpas att Wikanders variationer verkar bleka i jämförelse med Salonen. Ja, även i jämförelse med övrigt av Wikander. Hör inte till hans starkare saker. Har dock sitt berättigande som nyttokonst.

G. A.

Laurentius Petri Sällskapet.

Sällskapet anordnar sitt årliga sommarkonvent i Söderköping mellan den 30 juli och 4 augusti. Samling sker i Söderköpings kyrka kl. 17 den 30 juli.

Dagordning för studiekonventet:

Kl. 8:30 Morgonbön (läst eller sjungen tidebön).

9 Frukost.

11—13 Övningar i Församlingshemmet eller kyrkan.

13:15 Gemensamt kaffe.

15—17 Övningar, som avslutas med vesper.

17:15 Middag.

19:30 Övningar eller samkväm.

21 Completorium.

Övningarna omfatta såväl gregoriansk sång (tidebön och mässa) som flerstämmig körsång. För dessa övningar medföres Mässbok

I och Svenskt Antifonale, för tidebönera Den svenska tidegården, 1944, och för den flerstämmiga: Gottfrid Berg: Sacrae cantiones.

Övningarna i den flerstämmiga sången ledas i år, liksom tidigare, av Magister Mogens Wöldike, Köpenhamn; den gregorianska sången av kyrkoherde A. Adell, Söderköping.

I övrigt har medverkan utlovats av sokneprest Agnar Sandvik, Vinje, Norge, kyrkoherde K. Peters, Söndrum, domkyrkosysselman Pehr Edwall, Växjö, komminister K. E. Sperens, Järeda, domkyrkoorganist G. Arnér, Växjö och musikedirektörerna Torsten Hägg, Jönköping och (ev.) H. Andersén, Helsingfors samt Jan Pontén, Norrköping.

På fredagen firas högmässa högtidligare form av nattvardsgudstjänst. Därvid utföres Pingstdagens introitus.

På lördagen anordnas konsert och i omedelbar anknytning därtill håller Sällskapet sitt årsmöte med föredrag av sokneprest A. Sandvik om Norsk gudstjänstliv av i dag. Även på söndagen anordnas konsert, liksom lördagens konsert avslutad med högtidlig vesper.

De deltagare, som traktera instrument anmodas medföra dem.

Anmälan om deltagande i konventet och årsmötet göres till pastorsämbetet i Söderköping senast den 15 juli. Konventet är avgiftsfritt och öppet även för icke medlemmar av sällskapet.

Logi anordnas i största utsträckning i hem varför sänglinne bör medföras. Pris: 2:50 à 3:— kr. per natt och bädd. Måltiderna intagas på fru Linds matsalar: frukost 1:50 och middag 2:25.

Sällskapets medlemmar kallas till årsmöte i Söderköpings sakristia lördagen den 3 augusti kl. 18.

Styrelsen anhåller vördsamt att medlemmar som ännu icke erlagt sin årsavgift ville insända 10:— kr på sällskapets postgirokonto 17 13 72 adress: Prästgården, Söndrum, *Halmstad*.

Årspublikationen: häftet 1 och 2 av Missale Lundense kommer att utsändas före årsmötet. Den som omedelbart önskar erhålla hela verket redan nu, skall insända årsavgifterna för år 1946, 1947, 1948 och 1949, eller tillsammans 40 kronor.

Styrelsen.

LUND 1946, SKÅNSKA CENTRALTRYCKERIET

UNIV.-BIBL

1 VIII 46

LUND

L. B.

ORGELMUSIK VID JORDFÄSTNING

Samlad och utgiven av

ALBERT RUNBÄCK

Ur förordet:

De kyrkomusiker, som försökt utbyta de traditionella begravningsmarscherna mot annan orgelmusik, ha väl ganska snart märkt, att repertoaren varit i behov av en utökning. Erfarenheten torde även ha visat, att de stränga krav på kyrklig stil, som man med all rätt ställer på gudstjänstlig musik i allmänhet, f. n. ej kunnat upprätthållas i samma utsträckning vid jordfästningarna. Att sänka den härvid förekommande orgelmusiken till samma låga standard, som på sina håll kännetecknar psalmsång och solosång, torde dock inte under några förhållanden vara tillrädligt. Visserligen kan det synas vara en orimlighet, att processionsmusiken skulle behöva klinga mera sacralt än psalmerna och hymnerna, men denna "felaktiga" anordning bör dock bibehållas i förhoppningen om att en bättre balans så småningom skall erhållas: då de goda korallerna och solosångerna segret över de mindervärdiga. En viss uppmjukning i orgelrepertoaren, bl. a. genom upptagande av goda "romantiska" kompositioner, torde dock f. n. vara att anbefalla.

Föreliggande samling, jämte den häri bifogade förteckningen över lämpliga orgelkompositioner ur andra samlingar, avser att i möjligaste mån tillmötesgå dessa önskemål.

Pris Kr. 6:50

A.-B. NORDISKA MUSIKFÖRLAGET STOCKHOLM

E. A. Setterquist & Son Eftr.

ÖREBRO

Sveriges äldsta fabrik
för kyrkoorglar

Tel. fab. 10134. Bost. 18607

OLOF HAMMARBERG

ORGELBYGGARE

NYA VARVET

Tel. Göteborg 29 12 60

Tillverkar kyrkoorglar.

Utför alla i yrket förekommande arbeten.

Innehar mästarebrev.

H. LINDEGREN

Medlem av SVENSKA ORGELBYGGARES FÖRENING.

Tillverkar piporglar,

som utmärka sig för största hållbarhet

samt god »orgelmässig» ton.

Mångårig erfarenhet.

ORGELBYGGARE
GÖTEBORG

Postadress:

KOMMENDÖRSGATAN 12

Telefoner:

BOSTADEN 14 26 38

FABRIKEN 14 93 38

A. MAGNUSSONS ORGELBYGGERI

GÖTEBORG

Telefoner:

15 12 79, 16 59 29

•

SVENSKT

KVALITETSARBETE

PIPORGLAR

enligt klassiska principer och tillförlitliga konstruktioner med karaktäristisk och ekonomisk disposition och konstnärlig intonation.

Ombyggnader och restaureringar av äldre verk samt anläggningar för elektrisk bälgdrift utföres.

Dispositioner och kostnadsförslag på begäran.

PREDIKANS HISTORIA

av *YNGVE BRILIOTH*

“Brilioths framställning av predikans historia omfattar 288 sidor. Att inom detta starkt begränsade utrymme kunna medtaga så många fakta, så många nya synpunkter och samtidigt peka på så många forskningsuppgifter hör otvivelaktigt till de stora undantagen i den vetenskapliga litteraturen. Då därtill kommer, att Brilioths arbete är synnerligen väl-skrivet och lättillgängligt, kan det med fog karaktäriseras som *det främsta, som över huvud taget skrivits om predikans historia på något språk.*“

Professor Sven Kjällerström i Sv. Teol. Kvartalskrift.

11: 50, inb. 15: —

DEN NYA KYRKOSYNNEN

av *YNGVE BRILIOTH, ANTON FRIDRICHSEN,
IVAR HYLANDER, RUBEN JOSEFSON*
och *ANDERS NYGREN*

5: 75

DEN TJÄNANDE KYRKAN

av *SVEN ÅKE ROSENBERG*

Den första mera fylliga framställningen på svenska av den kyrkliga diakonien alltifrån urkyrkans dagar fram till nutiden. Boken är rikt illustrerad, framför allt med bilder från svenska diakon- och diakonissanstalter samt från församlingsarbetet.

“Med sin stilistiska förmåga förenar Sven Åke Rosenberg forskarens hänförelse för den historiska uppgiften och outtrötthet i sökandet efter de verkliga händelseförloppen. När en sådan man sätter sig ned för att skriva en diakonibok, bör det bli en bra bok. Bra har den också blivit.“

Hovpredikant Sven Danell i Vår Kyrka.

8: 75, inb. 12: —

G L E E R U P S